

بحران سالمندی

آمارها نشان می‌دهد میزان زادوولد در مشهد طی ۴ سال ۱۲/۴ درصد کاهش یافته است

عکس: داوود بهنام شهرآرا

تولد کشور به رقم یک میلیون و ۲۰۵هزار و ۹۵۴تولد برسد که کاهش بی‌سابقه‌ای نسبت به سال‌های گذشته را نشان می‌دهد. بررسی‌های آماری میان تعداد تولدهای سال ۱۳۹۷ و در مقایسه با سال ۱۳۹۴ نشان‌دهنده کاهش ۲۰۳هزار و ۷۱۰نفری مولایده‌است. طبق برآوردهای انجام‌شده بر مبنای نتایج سرشماری، جمعیت ایران در پایان نیمه اول امسال به ۸۲میلیون ۷۷۶هزار و ۲۷۰نفر رسیده‌است و این نشان می‌دهد مطابق نتایج سرشماری، نرخ رشد جمعیت ایران از ۱/۴۲درصد در سال ۱۳۹۰ به ۱/۲۹درصد در سال ۱۳۹۵ رسید، نرخي که امسال به حدود یک‌درصد رسیده‌است و پیش‌بینی می‌شود در سال‌های آینده با کاهش بیشتری نیز روبه‌رو شود.

همچنین طبق خبر منتشر شده از سوی مرکز خبر شورای عالی انقلاب فرهنگی، تعداد تولدهای سال ۱۳۹۷ در مقایسه با سال ۱۳۹۴ نشان‌دهنده کاهش ۲۰۳۷۱۰نفری‌است. همچنین، میزان مولایده از حدود ۱۲درصدی در مشهد در ۴سال اخیر

جدول نرخ ازدواج در مشهد در ۴سال اخیر		
سال	تعداد	سال
۱۳۹۴	۲۰۵۶۵	۱۳۹۴
۱۳۹۵	۲۸۲۹۱	۱۳۹۵
۱۳۹۶	۲۶۱۲۵	۱۳۹۶
۱۳۹۷	۲۳۵۶۷	۱۳۹۷

سال گذشته نیز نگران‌کننده‌است. ۴۴هزار و ۲۰۵تولد از ابتدا تا پایان آبان امسال و ۵۰هزار و ۴۶۰تولد از ابتدا تا پایان آبان سال ۹۷ به ثبت رسیده‌است و این یعنی ۲۵۵۶تولد کمتر یا کاهش ۱۲درصدی تولد در هشت‌ماهه امسال و در مقایسه با سال گذشته.

اگر میزان ازدواج را فقط در ۴سال اخیر که جمعیت مشهد سال به سال بارشد منفی مواجه بوده‌است بررسی کنیم، به رابطه مستقیمی از کاهش تعداد ازدواج در همین سال‌ها نیز می‌رسیم یعنی ۳۰هزار و ۵۶۵ازدواج برای سال ۹۴ و ۲۳هزار و ۵۶۷ازدواج برای سال ۹۷ و به عبارتی ۹۹۸ازدواج کمتر یا ۲۲/۹درصد ازدواج کمتر طی ۴سال. بد نیست به آمار فوت مشهد در همین ۴سال بحرانی مشهد نگاهی بیندازیم. آمار فوتی‌ها در سال ۹۴، ۱۴هزار و ۹۲۸نفر و در سال ۹۷، ۱۵هزار و ۲۷۳نفر بوده‌است و به عبارتی ۴۴۵فوت بیشتر یا افزایش ۲۰۸درصدی آمار فوت در ۴سال اخیر.

● همه آمارها به ضرر رشد جمعیت حالا این ۳شاخص آمار حیاتی مشهد را مرور کنیم. طی ۴سال اخیر، میزان تولد در مشهد ۲۰۴درصد و ازدواج ۲۰۹درصد کاهش داشته و آمار فوتی‌ها نیز با رشد ۲۰۸درصدی مواجه بوده‌است. در هشت‌ماهه ابتدای امسال نیز شاهد کاهش ۱۲درصدی در آمار زادوولد

در مشهد بوده‌ایم. همه این موارد نشان می‌دهد که جمعیت مشهد رو به پیری بیشتر است و این زنگ خطر و هشداري است تا لااقل مشهد از موج گسترده کاهش میزان زادوولد در کشور فاصله بگیرد. حال بهتر است آنچه را باعث کاهش انگیزه فرزنداوری در کشور و به تبع آن مشهد می‌شود، مرور کنیم.

● منتفی‌شدن افزایش زمان مرخصی زایمان اوایل مرداد امسال بود که محمدحسن زدا، قائم‌مقام سازمان تأمین اجتماعی، به‌طور تلویحی لغو مرخصی نُه‌ماهه بارداری را اعلام کرد: «بار مالی مربوط برای افزایش مرخصی از ۶ماه به ۹ماه در سال ۹۸ حدود ۳۶۰میلیارد تومان بود که تاکنون تأمین نشده‌است. طبق قانون برنامه ششم توسعه و قوانین دیگر تازمانی که بیه‌ماهه تأمین مالی نکرده باشند، نمی‌توانند قانونی را اجرا کنند. فعلا ناچاریم همان ۶ماه مرخصی را بپذیریم و سزارین آن را بپردازیم.» شاید یکی از اولین گله‌های زنان کارمند از رویه موجود و بیم از بارداری یا بارداری مجدد نیز همین مسئله باشد. خیلی ساده و بدون شرح و بسط دادن، می‌توان به موارد بازدارنده فوق، هزینه‌های ۵ و ۸میلیونی زایمان طبیعی و سزارین و هزینه‌های ۳،۵میلیونی پیش از زایمان در بیمارستان‌های بخش خصوصی را نیز اضافه کرد. ●

شماره ۷۰

روزنامه شهرامید وزندگی

شنبه ۲۷ دی ۱۳۹۸ (پنجم آبان ۱۳۹۸) شماره ۳۵۵

SHAHARANNEWS.IR

نرخ زادوولد

طبق اعلام سایت معتبر worldometers اروپایی در سال ۱۹۵۰ حدود ۲۱/۷درصد از جمعیت جهان را دراختیار داشتند که این مقدار در سال ۱۹۹۹ به ۱۲/۲درصد رسید و اگر آهنگ رشد جمعیت در این کشورها به این منوال ادامه داشته باشد، طبق پیش‌بینی‌ها در سال ۲۰۵۰ به ۷درصد و در سال ۲۱۵۰ به ۳/۵درصد خواهد رسید. برای افزایش فرزنداوری در دیگر کشورها راه‌های زیادی طی شده و در حال انجام است. بد نیست به تجربه دیگر کشورها در این زمینه نگاهی بیندازیم.

● ژاپن: یک سال مرخصی زایمان با حقوق ژاپنی‌ها برای افزایش نرخ تولد در کشور خود بسیار تلاش می‌کنند. جمعیت ژاپن به‌طور بی‌سابقه‌ای در حال پیرشدن است و این کشور را در معرض بحران‌های جمعیتی قرار داده‌است. این اتفاق باعث شده است دولت ژاپن، به‌ویژه در جهت ایجاد تعادل میان محیط کار و محیط خانه برای مادران، به‌سرعت اقداماتی اتخاذ کند، به‌گونه‌ای که در این کشور علاوه بر اختصاص مرخصی زایمان با حقوق به مدت یک‌سال برای مادران، (سابقه این مرخصی به حدود سال ۱۹۱۱ بر می‌گردد)، از سال ۱۹۹۲، قانون مرخصی زایمان علاوه بر مادر، برای پدر نیز به تصویب رسیده‌است. شرکت‌های دولتی نیز موظف هستند زنانی را که دارای فرزند شده‌اند، برای بازگشت به کار تشویق کنند. حدود ۱۸،۴۷میلیارد دلار بودجه در سال ۲۰۱۷، برای یک بسته حمایتی که شامل مراقبت از سالمندان و کودکان و مباحث آموزشی نیز در همین راستا بود، اختصاص یافت. مدارس پیش‌دستانی مورد تأیید دولت، در حال حاضر برای کودکان ۵ تا ۵سال رایگان است. از سال ۲۰۱۳ نیز بیش از ۵۰۰هزار مرکز نگهداری کودکان در

مشوق‌های زادوولد در دیگر کشورها

ژاپن راه‌اندازی شده است.

● امتیازات مادی در دیگر کشورها بسیاری دیگر از کشورها نیز رویکردی مشابه با ژاپن در پیش گرفته‌اند. کاهش مالیات، تسهیلات برای کمک در مسائل خانه‌داری یا اختصاص تخفیف‌هایی برای خدمات عمومی، از جمله این اقدامات است. کره جنوبی، سنگاپور، فرانسه، استرالیا، کانادا، روسیه و لهستان، همگی به‌ازای تولد هر کودک، مبالغی را به والدین هديه می‌دهند. در جمهوری چک، مرخصی زایمان کارمندان با ۷۰درصد حقوق تعیین شده و در برلین اخیرا تمام مراکز نگهداری از کودکان رایگان شده است. اما برخی اقدامات به حوزه فرهنگ‌سازی به‌منظور تشکیل و تحکیم خانواده و فرزنداوری بازمی‌گردد. دولت ژاپن در برخی شهرها، بودجه‌ای را به مراکز همسریابی اختصاص داده است، به این امید که جوانان خانواده تشکیل دهند و به رشد جمعیت یاری برسانند. یکی از شیوه‌های تشویق برای فرزنداوری، قراردادن کودکان در کنار مفهوم میهن پرستی است. چند پوش تبلیغاتی در دانمارک و سنگاپور، جوانان را با شعار «به‌خاطر کشور خود بچه‌دار شوید» به این کار تشویق می‌کنند. در روسیه و در دوره دوباره انتخاب پوتین به‌عنوان رئیس‌جمهور روسیه، وی وعده داد در صورت انتخاب و در دوره مجدد هشت‌ساله به‌عنوان رئیس‌جمهور این کشور، با سیاست‌های تشویقی، جمعیت این کشور را ۱۶میلیون نفر افزایش خواهد داد. دولت این کشور برای فرزند اول ۱۵هزار دلار و برای تولد فرزند سوم، یک خانه به پدر و مادر نوزاد هدیه می‌دهد. در انگلستان ۵۲هفته برای مرخصی زایمان با حقوق در نظر گرفته شده است، آلمانی‌ها ۱۴ماه مرخصی زایمان و سوئدی‌ها ۲۱میلیون تومان برای فرزند چهارم به بعد اختصاص می‌دهند. ●

ضرورت‌های افزایش فرزندآوری

می‌شود، به این دلیل که نظام ارزشی و هنجاری آن‌ها تغییر پیدا کرده است. بنابراین حکومت باید از طریق برخی انگیزش‌ها و امتیازات، افراد را به فرزنداوری تشویق کند. در کشور ما از یک سو سیستم ارزش هنجاری تغییر پیدا کرده است، از یک طرف حمایت دولتی وجود ندارد و از دیگر سو تغییر شرایط اقتصادی مزید بر علت شده است. در کنار این‌ها اینکه برخی افراد تمایل به ازدواج ندارند و عده‌ای هم ترجیح می‌دهند بعد از ازدواج، مدت زیادی فرزند نداشته باشند، در کاهش فرزنداوری مؤثر است. تحقیقات نشان می‌دهد اگر سن ازدواج کاهش پیدا کند، مشکل جمعیتی نخواهیم داشت. بنابراین اگر شرایطی فراهم شود که افراد در سن کمتر از ۲۵سال ازدواج کنند، احتمال فرزنداوری در آن‌ها افزایش می‌یابد و این مسئله نشان می‌دهد فاکتور سن ازدواج هم در فرزنداوری بیشتر مؤثر است. درست نیست که بگوییم فقط به‌دلیل نبود مشوق‌های مادی، فرزنداوری رو به کاهش است، زیرا کشورهای غربی هم علی‌رغم حمایت‌های زیاد دولت از افزایش فرزنداوری، چندان در این زمینه موفق نبوده‌اند. حتی برخی از این کشورها با رشد منفی جمعیت مواجه بوده و برای جبران این مشکل به‌سمت مهاجردیبری رفته‌اند تا مشکل کمبود نیروی انسانی را برطرف کنند. باید بپذیریم آدم‌ها باتوجه به ساختار ارزشی و هنجاری‌شان تصمیم به انجام کاری می‌گیرند. اگر در یک جامعه و در تمام شاخص‌های مادی و اجتماعی به فرزنداوری بیشتر بها داده شود و افراد از فرزنداوری نفع ببرند، با این سیاست همراهی می‌کنند. بنابراین نظام ارزشی هنجاری و کارکرد آن هم مهم است. در برخی کشورها داشتن فرزند بیشتر رتبه اجتماعی افراد را بالا می‌برد. در جامعه ما هنوز ظرفیت ارزش‌های سنتی باقی است و باید آن را تقویت کنیم. این کار هم با حمایت از خانواده و نیز حمایت از ازدواج زود هنگام میسر می‌شود. اما اگر رویه منفی فعلی طی چند سال آینده و به‌عنوان یک الگوی رفتاری در جامعه ایران رواج یابد و نهادینه شود، تغییر آن بسیار مشکل خواهد شد، زیرا تجربه دنیا نشان داده است وقتی نظام ارزشی و هنجاری تغییر کند، دیگر نمی‌توان آن را تغییر داد. باید تلاش کنیم الگوی فرزنداوری، الگوی قالب در کشور در نظر گرفته شود. ●

یکی از دلایل مهم کاهش زاد و ولد در دهه اخیر، زاد و ولدهای فراوان در دهه ۶۰ است. دهه‌شصتی‌ها یا در اوایل سنین جوانی هستند یا در آرام‌آرام در حال گذراندن این دوران‌اند. اگر هرم جمعیتی در ایران را نگاه کنید، می‌بینید متولیدین دهه ۶۰ هرم جمعیتی کشور را بر هم زده‌اند؛ زیرا اغلب آن‌ها وقتی به سن باروری رسیده‌اند، تمایل به تک‌فرزندی

پیدا کردند. با مطالعه‌ای در پیمایش ارزش‌های جهانی در ۴۰ کشور دنیا متوجه شدم وقتی از والدین درباره تعداد ایده‌آل فرزندان سؤال شده بود، میانگین ایرانی‌ها ۱،۱فرزند بود، یعنی کمتر از تمام کشورها، درحالی‌که در بسیاری از کشورهای اروپایی، میانگین ۳ تا ۴فرزند عنوان شده بود. از این‌منظر با پدیده‌ای در ساختار هنجاری در حوزه ازدواج و فرزنداوری نسل جوان مواجه می‌شویم. برخی تمایل کمتر به فرزنداوری را ناشی از دغدغه‌های اقتصادی می‌دانند، اما نقیض این مسئله هم وجود دارد. به‌طور عمده، تک‌فرزندی در خانواده‌هایی دیده می‌شود که از سطح درآمد و تحصیلات بیشتری برخوردارند و آن‌هایی هم که باید از این لحاظ نگران باشند، الگوی فرزنداوری بالاتری دارند، درست همانند خانواده‌های حاشیه شهر. بنابراین مسئله اقتصادی در این امر دخیل نیست. آنچه از نظر جامعه‌شناسی مطرح است این است که ما با تغییری در نقش‌های اجتماعی مواجه هستیم و تعریف‌ها درباره پدر و مادر بودن تغییر کرده است. قبلا مادر بودن در داشتن فرزندان زیاد و پیگیری مسائل فرزندان خلاصه می‌شد اما حالا تغییرات زیادی در نظام ارزشی خانم‌ها رخ داده است و بسیاری از آن‌ها قائل به تعاریف سنتی مادر و زن بودن نیستند. بسیاری از خانم‌ها مایل‌اند در کنار وظایف مادر بودن، تفریحات، خوداظهاری، مسئولیت‌های اجتماعی و دغدغه‌های دیگر هم داشته باشند؛ بنابراین تن به فرزنداوری بیشتر نمی‌دهند؛ زیرا عملا فرزنداوری دست و پای آن‌ها را برای فعالیت‌های اجتماعی مختلف می‌بندد. موضوع اشتغال زنان هم در تصمیم و تمایل به فرزنداوری مؤثر است.

برخی هم کاهش فرزنداوری را به موضوع همراهی نکردن حکومت و نظام سیاسی مرتبط می‌دانند. در برخی کشورها سیاست‌های تشویقی و تسهیلات به پدر و مادر تا زمان تولد فرزند و بعد از آن ارائه

بررسی داده‌های آماری نشان می‌دهد از سال ۹۴ تا سال ۹۷، رشد جمعیت مشهد با کاهش محسوسی روبه‌رو بوده است یعنی ۸۳هزار و ۲۶۳تولد در پایان سال ۹۴ و ۷۲هزار و ۹۷۳تولد در پایان سال ۹۷ و به عبارتی ۱۰هزار و ۲۹تولد کمتر یا ۱۲/۴درصد کاهش طی ۴سال.

